

## Poezja lingwistyczna Mirona Białoszewskiego

Poezja lingwistyczna to nurt w obrębie polskiej liryki, który pojawia się pod koniec lat 50. XX wieku. Nawiązuje on do tradycji **Awangardy Krakowskiej**.

W centrum tego nurtu znajduje się **językowy eksperyment – lingwiści traktują słowo jako narzędzie docierania do znaczeń ukrytych i nieoczywistych**. Szczególnie interesujące jest dla tej poezji rozbijanie utartych schematów językowych, powiedzeń czy konwencji stylistycznych. Lingwiści obnażają również paradoksy słowa, a także jego ograniczone możliwości w nazywaniu świata i oddawaniu prawdy o rzeczywistości. Ważną płaszczyzną penetrowaną przez ten nurt poetycki jest **język kolokwialny** i tkwiący w nim potencjał. Najistotniejszy zabieg w poezji lingwistycznej sprowadza się do **tworzenia znaczących neologizmów**, nie chodzi tu jednak jedynie o gry słowne pełniące funkcję estetyczno-rozrywkową, ale o budowanie swoistej filozofii języka i rzeczywistości.

**Lingwiści konstruują swoje własne, niemal hermetyczne światy**, które stanowią swoisty azyl, mogą być nawet wyrazem kontestacji tego, co realne. Szczególnie znaczący jest historyczny kontekst, w którym rodzi się ten nurt, czyli komunizm uniemożliwiający literaturze mówienie pełnym głosem. Poezja lingwistyczna niejednokrotnie **czepie swoje inspiracje właśnie z nowomowy** obecnej w prasie, w przemówieniach partyjnych czy w telewizji, **demaskując jej sztuczność i zakłamanie**.

Jak zaznacza Stanisław Burkot, nurt lingwistyczny ma również bardziej ogólne motywacje, **wynika z wojennego doświadczenia totalnej katastrofy świata i niemożności znalezienia dla niej odpowiednich słów**.

### Poezja lingwistyczna - przedstawiciele i przykłady

Jednym z najważniejszych przedstawicieli poezji lingwistycznej jest **Miron Białoszewski**, którego językowe pasje zapowiada już jego debiutancki tomik poetycki pt.: „Obroty rzeczy” (1956), szczególnie zaś dochodzą one do głosu w jego kolejnych książkach: „Rachunek zaściankowy”, „Mylne wzruszenia”, „Było i było”.

Innym ważnym twórcą tego nurtu jest **Tymoteusz Karpowicz**, który w swoich zbiorach („Gorzkie źródła”, „Kamienna muzyka”, „Znaki równania”, „W imię znaczenia”) tworzy ze słów świat zupełnie odmienny od świata realnego, skomplikowany i nieprzejrysty. Warto również pamiętać o twórcach takich jak **Zbigniew Bieńkowski** („Trzy poematy”, „Liryki i poematy”) i **Edward Balcerzan** („Morze, pergamin i ty”, „Podwójne interlinie”, „Późny wiek”).

Nurt lingwistyczny miał wielkie znaczenie i oddziałał istotnie na **poezję Nowej Fali**, a więc: **Stanisława Barańczaka, Adama Zagajewskiego, Ryszarda Krynickiego czy Juliana Kornhausera**.

Karta pracy 1.

## Zabawa na karuzeli

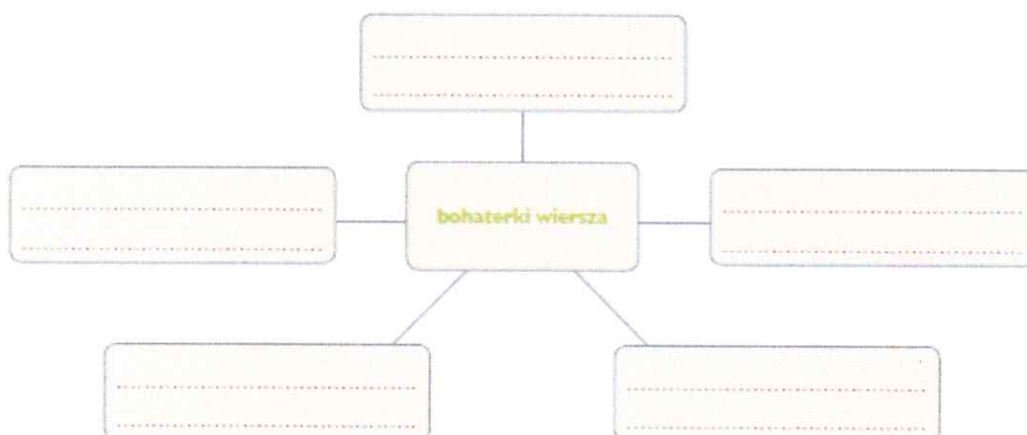
1. Wyjaśnij, co jest centralnym motywem wiersza *Karuzela z madonnami* i o czym świadczy wykorzystanie tego elementu przez autora.

.....  
.....  
.....  
.....  
.....

2. Uzupełnij tabelę opisującą sytuację liryczną w wierszu.

Elementy sytuacji lirycznej	Fragment wiersza	Interpretacja
czas i miejsce		
przedstawiona sytuacja		

3. Uzupełnij schemat określeniami bohaterek utworu zaczerpniętymi z tekstu, a następnie wyjaśnij, czemu służy takie przedstawienie kobiet.



.....  
.....  
.....  
.....



Karta pracy 2.

## Poezja lingwistyczna

Przeczytaj tekst Michała Głowińskiego i odpowiedz na pytania.

Jest niewątpliwe, że stanowi ona [poezja lingwistyczna] – wraz ze swymi świetnymi tradycjami – jedno ze zjawisk najdonioślejszych we współczesnej literaturze. Nie jest jednak kierunkiem jednorodnym, każdy bowiem z wybitniejszych poetów, którego twórczość da się w ten sposób scharakteryzować, wniósł w obręb tego typu poezji nowe elementy i inaczej rozłożył akcenty, podejmując grę językową w sposób sobie właściwy. Przyboś – jak wiadomo – jest konsekwentnym konstruktystą, nie jest nim np. Białoszewski, którego fascynuje bezład mowy potocznej. Tymoteusza Karpowicza zajmowały przede wszystkim igraszki językowe, Zbigniew Bieńkowski zaś w *Trzech poematach* z gier mowy wydobywał wielkie wizje metafizyczne. Rozmaitość ogromna, dająca się sprowadzić do wspólnego mianownika tylko wówczas, gdy twórczość tych poetów rozpatruje się pod pewnym kątem widzenia. Taki wspólny mianownik bez wątpienia istnieje; nie tylko za sprawą samej widoczności języka [...], ale przede wszystkim dzięki temu, że język jest nie tylko tworzywem, ale także poetyckim problemem, że gry językowe stają się w utworze wyznacznikiem świata przedstawionego. Gry językowe, pojmowane szeroko, przyjmujące rozmaite postacie, równają się niekiedy czemuś w rodzaju gry słów. I właśnie tak pojmowana poezja lingwistyczna jest domeną liryki, w której obrębie nowomowa stała się tworzywem zanegowanym.

Michał Głowiński, *Nowomowa po polsku*, Warszawa 1990, s. 55.

1. Jak autor tekstu ocenia poezję lingwistyczną?

.....  
.....  
.....  
.....

2. Kto należy do reprezentantów poezji, o której mowa w tekście i co ich łączy?

.....  
.....  
.....  
.....

3. Z jakim zjawiskiem walczyła poezja lingwistyczna?

.....  
.....  
.....  
.....

4. Przeczytaj fragmenty książki Stanisława Burkota i ustosunkuj się do zawartych w nich tez.

Cała twórczość Białoszewskiego podporządkowana została zasadzie eksperymentu artystycznego, sprawdzaniu i weryfikowaniu możliwości słowa. [...] Eksperymenty artystyczne Białoszewskiego wywarły wielki wpływ na przemiany języka poetyckiego – bezpośredni można odnaleźć u „lingwistów” Nowej Fali, pośredni – u wielu twórców, którzy refleksję nad językiem wpisywali w swoją własną grę ze światem. [...] Poezja

